

ТМ	Г. XXIV	Бр. 3-4	Стр. 281 - 294	Ниш	јул - децембар	2000.
----	---------	---------	----------------	-----	----------------	-------

UDK 241.1/.12+284+291.11

Прегледни чланак

Примљено: 18.12.2000.

Маријана Филиповић

Ниш

ЗБОГ ЧЕГА ЉУДИ ПРИСТУПАЈУ НОВИМ РЕЛИГИЈСКИМ ПОКРЕТИМА?

Резиме

Рад обрађује проблем приступања новим религијским покретима. Како кажу подаци добијени у истраживањима ових покрета у Сједињеним Америчким Државама, они су постали јако привлачни како људима који су некада припадали великим светским религијама тако и онима који нису били конфесионално опредељени. На овакво стање ствари реаговале су не само скоро све религијске групе већ и шира јавност, а узрок се тражи у различитим стварима. Са тачке гледишта коју заступамо у раду, нови религијски покрети су успешни у придобијању чланова због свог отвореног става према потенцијалним члановима као и због позитивне оријентације према модерним достигнућима. Штавише, нови религијски покрети посебно негују "лични контакт" као један од успешних начина за проширење свог чланства. Ове претпоставке смо проверили кроз упоредну анализу две интернет презентације. Званичан сајт Сајентолошке цркве је узет као представник нових религијских покрета, док је сајт "Католик на мрежи" представљао Римокатоличку цркву, тј. универзалне цркве.

Кључне речи: нови религијски покрети, приступање покрету, самопредстављање, интернет, сајентологија, Римокатоличка црква, отвореност, "лични контакт", модерност.

Западна цивилизација се дуги низ година суочава са кризом, барем када је религијска сфера живора у питању. Са једне стране, старе религијске институције, као што су католичка или протестант-

ска црква, константно губе своје чланове. Са друге стране, нове религијске групе, понекад називане покрети, секте или култови, константно расту; не само да им се повећава број чланова већ им расте и утицај у друштву. Оваква ситуација наводи на закључак да су "нови религијски покрети живи доказ да људи модерног доба верују, али више не верују заједно".¹ Природни наставак анализе савременог религијског живота је постављање питања које је било раније ирелевантно у овом веку – зашто људи приступају религијским групама уопште, и конкретно новим религијским покретима. То питање није постављано за припаднике Римокатоличке цркве. Било је "нормално" за децу да следе кораке својих предака; од њих се то очекивало, они се нису противили, тако да није ни било места за упитност. Међутим, прва прашина је подигнута са појавом протестантизма у 16. веку и слободом да се бира између две различите религијске групе. Ипак, највећа револуција у религијској сфери се догодила у другој половини 20. века. Време је то појаве религијских група које углавном нису имале везе са католичанством или протестантизмом. Иако број следбеника ових нових религијских покрета није тако велики, јавност, предвођена углавном представницима Римокатоличке цркве, посвећује им доста пажње, у већини случајева представљајући их као опасне за појединце и друштво у целини. Питање приступања новим религијским покретима је у почетку било практичне природе, директно повезано са "стварним животом" и породицама чланова нових религијских покрета, да би постало проблем и Римокатоличке цркве. Најзад, феномен је заинтересовао и научнике. Но, питање још увек није добило одговор, или се на њега може одговорити на различите начине; ниједан од тих путева до сада није задовољио. Ту лежи разлог због чега сам у кратком напису одлучила да покушам са својим одговором. Почећу са описом садашњости и прошлости нових религијских покрета, дајући основне информације о њима. После тога ћу представити неколико могућих одговора, укључујући и мој, на питање "зашто људи приступају новим религијским покретима?".

* * *

Постоји много различитих дефиниција нових религијских покрета. Тако их, на пример, *Kurtz Lester* назива алтернативним покретима и под тим појмом подразумева религијске групе које су изван "*mainstream*" цркве². Са друге стране, *George D. Chrystides*,

¹ Kokovic, Dragan, *Prophets of the 'New truth' (Sects and Cults)*, Facta Universitatis, Vol. 1, No 6/2 1999, <http://ban.junis.ni.ac.yu/Facta/pas/pas99spec/pas99s18.html>

² Kurtz, Lester, *Gods in the Global Village*, Thousands oaks, California: Pine Forge

говорећи о проблему дефинисања нових религијских покрета, тврди да се могу пронаћи најмање два типа дефиниција: антикултне и академске дефиниције³. Антикултне дефиниције се карактеришу употребом термина "култ" (у значењу нови религијски покрет), који углавном има негативне конотације и праћен је термином "деструктивно". Називање нових религијских покрета "деструктивним култовима" није добро из два разлога: први се тиче проблема уношења сопствених предрасуда у анализу, посебно имајући у виду пежоративно значење речи "култ"; други проблем се дотиче сувише уског дефинисања, с обзиром да се оваква одређења не могу применити на религијске групе попут Интернационалног друштва за свесност Кришне, Унификационе и Сајентолошке цркве. Надаље, и научници обично избегавају да користе термин "култ" углавном због горе поменутих разлога. Према *Chryssides*-у, научници такође показују тенденцију да дају сувише уске дефиниције које су повезане са временом и местом настанка покрета. "Историјска тачка која се узима да би поделила нове од старих религијских покрета је Други светски рат или убрзо после",⁴ иако неки научници тврде да се права појава нових религијских покрета догодила 60-их и 70-их година овога столећа. Такве дефиниције су и саме проблематичне зато што искључују религијске групе као што су Јеховини сведоци, Мормони или Уједињена реформистичка црква, које су настале пре Другог светског рата. Проблем оба типа дефиниција јесте да оне не узимају у обзир начин на које религијске групе одређују саме себе.

Chryssides и сам даје могуће одређење нових религијских покрета и каже да они треба да задовоље следеће услове:

- требало би да буду "скорашњи", "скорашњи у настанку, а не у доласку у Британију или било коју другу земљу на свету",⁵ иако је сама дефиниција појма "скорашњи" прилично неодређена;
- нови религијски покрети су основани обично изван "mainstream" цркава; и
- привлаче преобраћенике из домаће културе.

Мање или више сличну дефиницију је понудио и аутор есеја "Процвет студија о новим религијама", *Melton Gordon*, који предлаже да су "нове религијске групе или покрети примарне религијске

Press, 1995, page 192

³ Chryssides, George D, *New Religions Movements – Some Problems of Definition*, DISCUS, Web edition,

<http://www.uni-marburg.de/fb03/religionswissenschaft/journal/diskus/chryssides.html>

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

групе/покрети⁶ које делују изван доминантне културе (у нашем случају, хришћански Запад) у којој су смештени али траже присталице из нове културе домаћина".⁷

Иако ове дефиниције укључују више критеријума него остале, оне такође не могу бити примењене на све религијске групе које се називају новим религијским покретима. Штавише, не мислим да ће се икада пронаћи таква "универзална" дефиниција.⁸ Ово су разлози због којих сам се одлучила да спојим те две дефиниције. Тако, *под новим религијским покретима подразумевам скоро настале примарне религијске групе, које делују ван "маинстреам" цркава и привлаче преобраћенике из домаће културе.*

Као што је *Kurtz Lester* нагласио, од 50-тих година на овамо, САД доживљавају експлозију НРП-а. Писац пружа следеће бројке како би илустровао своју тврдњу: број ново оформљених религијских заједница 60-их година је био 105; 70-их он се попео на 177. Неки аутори⁹ веле да има око 500 до 600 алтернативних религија у САД, а *Gordon Melton* тврди да је број нових религијских покрета у Северној Америци између 700 и 1000.¹⁰

Без обзира на конкретне бројке, ови религијски организми се могу поделити на три главне групе. Барем према *Kurtz-у*, оне су: азијски и контракултурни покрети; обожавање богиња; и неохришћански и харизматски покрети. Азијски и контракултурни покрети долазе из Азије и њихове идеје су се преносиле двоструко: преко имиграната који су дошли у регион Северне Америке и преко појаве домаћих контракултурних покрета 60-их година. Најпознатије религије из ове групе су: Зен будизам, Хиндуизам, Трансцендетална медитација, Интернационално друштво за свесност Кришне, Унификациона и Сајентолошка црква. Група покрета под заједничким називом "обожавање богиња" се појавила као продукт спајања феминизма и вештичарења, са главним циљем да се покаже неслагање и протест према патријархалним, "mainstream" религијама. Неохри-

⁶ Primarne u odnosu na sekundarne religijske grupe, koje pružaju samo limitirani set religijskih funkcija, kao i u odnosu na terciјarne religijske grupe, čiji je glavni cilj obezbeđivanje dijaloga između primarnih religijskih grupa (primarne u značenju bazične grupe za identifikaciju koje obezbeđuju redovne mogućnosti za obavljanje religijskih radnji)

⁷ Melton, Gordon J, *The Rise of the Study of New Religions*, CESNUR, http://www.cesnur.org/testi/bryn/br_melton.htm

⁸ Po mom mišljenju, definicije u sociologiji ne treba da budu univerzalne, već samo operacionalne.

⁹ Vidi više u: *Flowering of Cults in the 20th Century*, <http://www.americanreligion.org/cultwtch/20thcen.html>

¹⁰ Melton, Gordon J, *The Rise of the Study of New Religions*, CESNUR, http://www.cesnur.org/testi/bryn/br_melton.htm

шћански и харизматски покрети су окренути аспектима хришћанске религије који нису наглашени у званичним религијским институцијама. Најпознатији покрет из ове групе је такозвана Црква подморница (*Submarine Church*).

Последњи проблем, о коме ћу реферисати у овој деоници текста, односи се на приступања новим религијским покретима, са становишта давања одговора на питања "Ко?" и "Колико?". Многи научници се слажу да нови религијски покрети привлаче самце/самце (од 18 до 25 и од 35 до 40 година старости), привремено запослене, или оне који траже посао. Ти људи обично немају стално боравиште у било којој географској регији и налазе се у некој врсти личне транзиције, било адолесценске или кризе средњих година. Економски и образовно сређенији људи су изгледа више подложни утицајима нових религијских покрета, а нови регрути се обично налазе на универзитетским кампусима. Интересантно је поменути да највећи број чланова нових религијских покрета има јеврејско порекло, док велики број нових чланова долази из протестантизма и Римокатоличке цркве.

Већи проблем за научнике представља давање одговора на питање колико је људи у ствари приступило новим религијским покретима. Проблем се компликује из неколико разлога: недостатак озбиљних статистичких и социолошких анализа, као и чињеница да већина података долази из извештаја које су радили сами нови религијски покрети (у којима су бројке често преувеличане). Тако према подацима *Latter-Day Saints* групе има 5 милиона чланова овог покрета у САД-у; Јеховини сведоци тврде да њихових чланова има око милион, док један истраживачки пројекат наглашава да има 3 до 5 милиона *New Ager*-а у САД-у.¹¹ *Kurtz Lester* тврди да Сајентолошка црква има 5 до 6 милиона чланова, и да је до 1975. године пола милиона људи у САД-у било на курсевима трансцендеталне медитације.

Већина научника тврди да број људи који су приступили новим религијским покретима, у односу на целу популацију Сједињених Држава, и није тако велики. Међутим, чини се да њихов утицај премашује бројке, с обзиром да се нови религијски покрети доживљавају као опасни и вредни да се против њих бори. Ипак, ово питање може бити тема за себе и неће се о њему овде даље дискутовати. Сада ћу покушати да одговорим, по мени, на најважније питање: "Зашто људи приступају новим религијским покретима?"

* * *

Много је одговора у оптицају. Вероватно би и свака страна заинтересована за нове религијске покрете (чланови, универзалне и

¹¹ Ibid.

традиционалне цркве, научници) имала свој. Чланови НРП-а обично кажу да у покрету траже извесне одговоре на питања о животу, несигурности и несрећи. Званичници универзалних цркава често наглашавају да су чланови нових религијских покрета у ствари жртве психолошких техника, посебно испирања мозга, и да следе покрет зато што су изманипулисани. Што се тиче мишљења научника, одговори су јако различити. У овом делу есеја представићу неколико могућих теорија.

*Timothy Oliver*¹² расправља о могућности да "култови", како их назива, пружају својим члановима ствари које хришћанске цркве не могу. Он, између осталог, наглашава важност третирања чланова као индивидуа (што је углавном пракса нових религијских покрета) на супрот третирања религијске групе као масе (што је уобичајена пракса традиционалних цркава). У односу на то, аутор каже да број чланова хришћанских цркава опада зато што су оне изгубиле лични контакт са члановима. Са друге стране, нови религијски покрети базирају читаву своју идеологију на "личном контакту". Овај аспект је изузетно важан посебно у данашњем свету отуђености када људи, суочени са бирократизираним институцијама, траже личније и прижније контакте.

Насупрот томе, *Kurtz Lester*¹³ тврди да главни разлог зашто су нови религијски покрети тако популарни у САД-у треба потражити у процесу глобализације. Штавише, тврди да је процват нових религијских покрета у овој земљи директна последица глобализације. Он поткрепљује изјаву описом друштвених, политичких, економских и културних прилика у САД-у током периода за који се каже да је био "златно доба" за нове религијске покрете. У периоду између 1950. и 1970, када је већина азијских и контракултурних покрета основана, САД су се у потпуности интегрисале у светску економију: влада је отворила врата за имигранте из целог света; амерички туристи су путовали по целом свету; и, коначно, телевизија је постала важан део сваког домаћинства, приближавајући тако различите културе. Сви ти фактори су у многоме утицали на индивидуални и друштвени живот с обзиром да су омогућили да нове идеје процветају на америчком тлу. Оне (идеје), базиране поглавито на источним филозофијама, су повезане са новим друштвеним покретима - *Beat* и *Hippie* покрети, на пример - и заједно су стварали филтер са двоструком наменом. Прва је намена била да служе као начин за испољавање контракултурних, анти-маинстреам осећања, док се друга односила на пу-

¹² Timothy, Oliver, *Why the Cults are Growing*, The Watchman Expositor, <http://www.watchman.org/growing.htm>

¹³ Kurtz, Lester, *Gods in Global Village*, Thousand Oaks, California: Pine Forge Press, 1995

штање нових култура да продру у америчко друштво.

Kurtz-ова главна мисао јесте: глобализација је помогла великом број Американаца да промене мишљења и ставове према далеким културама и религијама, да их не доживљавају као стране религије, већ као нове, алтернативне начине за дефинисање или давање одговора на стара питања. Ова претпоставка, заједно са чињеницама које се тичу присутности "бунтовничког духа" у америчком ваздуху, дозволила је новим религијским покретима да се шире.

Генерално се слажем са *Kurtz-овом* теоријом. Међутим, по мом мишљењу, процесом глобализације се не може све објаснити. Глобализација није довољна ако религијска група није отворена за чланове или је не доживљавају као такву. Ово значи да су нови религијски покрети толико успешни зато што се представљају као позитивни, отворени и модерни. Моја претпоставка је да нови религијски покрети привлаче толико много људи зато што поседују побројане карактеристике на нивоу самопрезентације, насупрот Римокатоличкој и протестантским црквама, које се углавном доживљавају као старе, патријархалне, традиционалне, и на неки начин ограничене. Али, на другом нивоу - нивоу нормативне етике религијске идеологије - нови религијски покрети су обично исувише захтевни. То је разлог зашто људи прилично лако приступају новим религијским покретима, но са друге стране, не остају дуго и обично напуштају покрет у року од две године.¹⁴

* * *

Проверили смо ову теорију кроз истраживање, које је требало да анализира два нивоа:

- ниво самопрезентације, који се посматрао кроз анализу две Интернет презентације: званичне презентације Сајентолошке цркве и презентације назване "Католик на мрежи". Одабрана је Сајентолошку цркву као представник нових религијских покрета, док је презентација "Католик на мрежи" представница Римокатоличке цркве, тј. "старих" религија.
- ниво нормативне етике, који је требало посматрати кроз анализу основних учења обе организације. Међутим, нисам успела да спроведем овај део анализе због практичних проблема. Нисам била у могућности да набавим "*Operation Thetan*", материјал који представља суштину сајентолошког катехизма. Материјал се чува као тајна и само чланови који су у покрету јако дуго знају његов садржај. О њему се не сме причати – то није дозвољено ни бившим члановима покре-

¹⁴ Ibid., page 205

та.¹⁵ На анализираном сајту налазе се основе сајентолошког катехизма, које углавном објашњавају шта је Сајентологија, али нема ни речи о томе какво се понашање очекује од потенцијалног члана.

Одлучила сам да анализирам Интернет презентације ових црква зато што је то био најједноставнији начин да се пронађу и сакупе подаци. Међутим, цела проблематика презентације религијских група на Интернету отвара друга питања, као на пример питање односа између религијских група и масовних медија.

Данас скоро свака религијска група има своју презентацију на Интернету, што се може објаснити доживљавањем Интернета као медија са великим изражајним и демократским могућностима. Религијске групе су се окренуле од традиционалних средстава комуницирања - телевизије, радија или новина - новим медијима, на пример – Интернету, јер могу да презентују информације без цензуре. Ово је важно зато што медији обично нису "пријатељски" расположени или барем не покривају питања нових религијских покрета поштено и објективно. Тако су "нови религијски покрети портретисани као наивни, бизарни или опасни, и медији им пружају мало могућности да сами објасне своје деловање".¹⁶

То је вероватно разлог зашто и Сајентолошка и Римокатоличка црква имају велики број различитих презентација на Интернету. Сајентологија је јако интересантан случај зато што не спречава своје чланове да посећују Интернет (већина нових религијских покрета има рестрикције према Интернету зато што њихови чланови могу да прочитају или виде срамотне ствари, а и Интернет, са друге стране, не дозвољава "индивидуални приступ" на чему нови религијски покрети инсистирају). Нисам пронашла никакав званичан став Римокатоличке цркве према Интернету, али се да претпоставити да званичници схватају његову важност и утицај, и да је то разлог постојања толико званичних католичких сајтова.

Пре одласка на сајтове (www.catholic.org и www.scientology.org) имала сам у глави уопштено истраживачко питање (које се односило на први ниво истраживања) - коју поруку сајтови шаљу потенцијалним посетиоцима са становишта модерности и отворености? Опште је питање подељено у неколико конкретнијих:

1. који је општи садржај сајта?

¹⁵ Vidi više o tome u: Chryssides, George D, *New Religions and the Internet*, DISKUS Vol. 4, No2, 1996,

http://www.uni-marburg.de/fb03/religionswissenschaft/journal/diskus/chryssides_3.html

¹⁶ Ibid.

2. који су симболи коришћени?
3. који су знакови или речи понављани на свим странама сајтова?
4. појава и садржај прве стране (тзв. *home page*)
5. да ли има реклама и у којој мери?

* * *

www.catholic.org или "Католик на мрежи" је према испитивањима јавног мњења на Интернету, један од најбољих званичних сајтова Римокатоличке цркве, посвећен углавном американцима. На сајту, заинтересована особа може пронаћи информације које се тичу самог сајта, католичких вести, традиције, веза са другим католицима, и тако даље. Садржај прве странице је следећи:

- Главни мени;
- Католичке вести (дневне);
- Свечи и Анђели (индекс светаца и странице анђела);
- *ВебЦаст* (линкови до католичке комуникационе мреже);
- Католички форум (отворена дискусија);
- бесплатана *e-маил* адреса;
- куповина;
- услуге које нудимо;
- шта има ново?;
- претраживање;
- *CCN* (католичка комуникациона мрежа); и
- католичка заједница (претраживач).

Основа стране је црна, слова су бела. На средини стране се налази простор за слику која се мења када посетилац сајта курсором прелази преко различитих линкова. Мотиви слика су наравно религиозни и представљају сцене из Библије. То је једини садржај прве стране: нема знакова, реклама, или неких других боја.

Али, када се приступи осталим деловима сајта посетилац се суочава са сасвим другачијом сликом. На овим страницама има пуно светлих боја (на пример, жута позадина са зеленим словима); странице су пуне реклама које су сјајне, светле, веома привлачне, пуне различитих боја. Иако се ове рекламе тичу религијских садржаја, оне се на први поглед не разликују од осталих реклама које се могу наћи на интернету. Врло је тешко пре самог читања открити религијску оријентацију реклама. Садржај нађен на сајту је припремљен и створен за модерног човека, заинтересованог за кратке информације до којих може брзо да дође. Чак је и део сајта који је посвећен презентацијама светаца и анђела потпао под утицај ауторитета "брзог живота" и његових правила.

Важно је нагласити да на овом сајту нема слика људи: они су присутни само као део сајта који се зове "Католичка комуникациона мрежа", и ту само симболишу линк (тако, на пример, слика човека који чита вести представља линк до католичких вести). Што се тиче идеологије цркве - презентација основних учења цркве - она се не може наћи нигде на сајту, што је изненађујуће. Но, посетиоцу се нуди шанса да прочита папине молитве, да се упозна са свецима и анђелима, да претражи Библију, и да се повеже са другим католицима. На овом сајту постоји и могућност за отварање бесплатне адресе на интернету као и могућност да се пошаљу католичке електронске честитке. Један део сајта се назива "Куповина" и линк до њега се може наћи на првој страници и на главном менију. Ту посетилац може наручити и купити књиге и часописе, софтвер, религијске предмете, и слично.

www.scientology.org је један од званичних сајтова Сајентолошке цркве. Сајт нуди прегршт информација које се тичу свих аспеката сајентологије, као што су: основне информације о сајентологији, информације о оснивачу, о новим сајентолошким књигама, сајентолошке новости, и тако редом. Прва страница се у потпуности разликује од странице пронађене на сајту "Католик на мрежи": основа је бела. На врху странице је представљено плаво небо а на њему је жутим словима исписано "Сајентологија". Као део речи "Сајентологија" налази се знак сајентолога у облику стилизованог слова И, док глобус представља слово "О". После речи добродошлице, страница нуди могућност да се изабере језик: француски, шпански, италијански и немачки. Посетилац на првој страници може пронаћи следеће линкове:

1. Садржај: вести уопште, нови сајтови, ново објављене књиге о сајентологији;
2. Посебне атракције: позив за присуствовање сајентолошкој недељној служби, бесплатан сајентолошки информациони пакет, бесплатан тест личности на мрежи, бесплатне карте за филм "Оријентација", виртуалне туре кроз сајентолошке цркве...;
3. Шта је сајентологија: основне информације о сајентологији;
4. Продавница књига;
5. Велики детектор (лоцира сајентолошке цркве свуда у свету);
6. Слични сајтови;
7. Пишите нам; и
8. Страница са наградама (презентација награда које су додељене сајту).

На сајту постоји само ограничен број реклама и оне не изгледају тако агресивно као рекламе на сајту "Католик на мрежи". Рекламе углавном представљају ствари које свако може добити бесплатно

од Сајентолошке цркве. Међутим, на делу сајта који говори о основној идеологији нема реклама. Сlike које се могу наћи на сајту су веома интересантне зато што углавном представљају људе (насупротив ситуације коју смо затекли на сајту "Католик на мрежи"). Тако се могу пронаћи сlike насмејаних људи свих раса, младих људи који помажу старијима, срећних и задовољних људи. Ствари које се могу пронаћи на више од једне стране се тичу могућности да се наруче бесплатне књиге, филмови или тестови. Надаље, симбол сајентологије и њихове контакт адресе се налазе готово свуда. Опис и презентација идеологије ове цркве су такође присутне свуда, премда постоји посебан део сајта специјално намењен овим питањима. Линкови који воде до различитих делова сајта су искоришћени за остављање кратких порука, као што је ова: "У заједницама широм света сајентолози се труде да побољшају квалитет живота" (порука за линк "Сајентолози у акцији").

* * *

Упоређујући налазе добијене у анализи два сајта, можемо нагласити неколике ствари:

- Постоји велико неслагање између прве странице и осталих на сајту "Католик на мрежи". Прва оставља утисак као да сте у самој католичкој цркви док остале странице не подсећају посетиоца на цркву у том опсегу. Било би јако занимљиво запитати дизајнера због чега је користио два тотално различита приступа у креирању сајта с обзиром да сам била јако изненађена и збуњена – обично се после једне озбиљне и скоро мрачне прве странице не очекује страница пуна светлих и шарених реклама. У случају Сајентолошке цркве не постоји таква разлика. Реч "хармонија" можда најбоље описује овај сајт: хармонија боја, идеја и презентација прве и осталих страница.
- Боје које су коришћене за креирање *www.scientology.org* су светле и веселе: жута, небо-плава, бела и плава. Оне подсећају на помирљивост и невиност. Са друге стране, преовлађујућа црна боја на сајту "Католик на мрежи" емитује осећај озбиљности.
- Присуство људи на *scientology.org* предлаже идеју блиске повезаности цркве са својим члановима и повезаности самих чланова. Људи свих боја и раса се смеју, помажу једни другима и делују задовољно, наговештавајући успешност покрета. Са друге стране, недостатак обичних људи на *catholic.org* и присуство само "светих људи" предлаже идеју алијенације између цркве и њених чланова. Такође показује и ништавност

човека у односу на свеце, анђеле и Бога.

- Могућност да се бира између пет различитих језика на сајту показује отвореност цркве према свим нацијама света. Глобус који стоји уместо слова "О" у имену сајентологија само потврђује ово и даље наводи на закључак да се Сајентолошка црква може наћи диљем екумене. Порука "ми смо свуда" јесте посебно наглашена у презентацији такозваног "великог детектора" који омогућава посетиоцу да претражи глобус у потрази за неким посебним црквама сајентологије.
- Друга важна особеност сајта *scientology.org* је могућност да се наруче бесплатне књиге, да се добију бесплатне карте за сајентолошке филмове и да се уради тест личности и приме резултати, такође, бесплатно. На сајту *catholic.org* не постоји таква могућност за добијање било чега бесплатно, иако постоји могућност да се нешто купи.
- Сајентологија, такође, дотиче и проблеме модерног света (као што су: стрес, умор, несрећа, незадовољство, алијенација и слично) и обећава да ће их решити – "Католик на мрежи" их чак и не помиње.

* * *

Упоредна анализа сајтова две различите религијске групе ("*маинстреам*" и алтернативне цркве) показује да оне имају различите приступе за придобијање нових чланова као и различите самопрезентације. *scientology.org* је добро дизајниран сајт, настао комбинавањем достигнућа најновије технологије и "личног додира", која шаље поруке о члановима ове цркве - људима срећним и задовољним, који брину о "ТЕБИ" као особи (а не као припаднику групе), који су упознати са твојим проблемима и, што је најважније, знају како да ти помогну да их решиш.

Са друге стране, "Католик на мрежи" оставља утисак отуђене цркве. Сајт пружа само уопштене информације, не обрађујући пажњу на конкретне проблеме. Не прелази линију и задржава отуђени однос цркве и њених чланова. Црква доиста прихвата продукте новог технолошког доба, али их не користи да би превазишла јаз. Уместо тога, чини се да је раскорак још већи. Католичка црква се понаша као неко ко је сигуран у себе, ко не мора да "привлачи" чланове. Претпостављамо да је ово разлог зашто сајт изгледа тако. Насупрот томе, сајентологија нема вековима дугу историју и традицију – мора да се бори за своје чланове.

Резултати анализе:

- прво, потврђују Оливерову теорију о индивидуалистичкој оријентацији нових религијских покрета према потенцијал-

ним члановима;

- затим, потврђују Куртзову теорију о улози глобализације, с обзиром да Интернет пружа новим религијским покретима веће могућности да уђу у сваку кућу у САД; и коначно,
- потврђују моје претпоставке о примењивању позитивног, отвореног и модерног приступа у процесу самопрезентације.

Резултати, такође, сужавају моје претпоставке. Они дају конкретна значења генерално употребљеним термина "позитиван", "отворен", и "модеран". Стога, нови религијски покрети су "позитивни" у смислу да нуде могућа решења за практичне, свакодневне проблеме: они нуде решења за проблеме у вашем браку, нуде помоћ на послу, нуде срећу и задовољство. У поређењу са "Католиком на мрежи", који не говори ни о једном практичном проблему, већ нуди добро знане старе приче о далеком спасењу и жртвовању, *scientology.org* помаже овде и сада. Даље, нови религијски покрети су "отворени" утолико што не праве разлику између различитих људи (или се барем тако представљају). Лезичка баријера није више проблем с обзиром да се садржај на овом сајту може читати на пет различитих светских језика, док се за читање информација са "Католика на мрежи", посетилац мора задовољити једино енглеским језиком. Коначно, нови религијски покрети су "модерни" на два начина: први покрива ружнији део модерног живота, то јест, проблеме модерног човека: стрес, несрећу, депресије, отуђење, и сл.; други се односи на употребу модерних технологија, тачније хармонију између продуката новог доба и идеја нових религијских покрета.

Завршавам рад констатацијом да је само први део моје претпоставке потврђен. Чини се да ће други сегмент остати мистерија барем за неко време. Проблем који се јавља у анализи катехизама нових религијских покрета се може решити проналажењем материјала неке друге религијске групе. Али, нисам сигурна да би и остале групе биле спремне да своје основне идеологије дају на анализу. Овај проблем отвара нека питања која су и по себи интересантна: "Зашто људи приступају новим религијским покретима ако немају јасну слику о очекиваном понашању?" Можда их привлачи управо овај мистицизам или је снага самопрезентације тако јака да заслепљује потенцијалне чланове и не дозвољава им да виде неке нејасноће у вези нових религијских покрета, барем за неко време.

Драго нам је да нема коначних одговора: питање су још увек отворена и очигледно отварају нове проблеме. Добра је ствар око тога то што религијске групе остају изгледа вечни предмет анализе. На овај начин се помаже социологији да остане "заувек млада", парафразирајмо Макса Вебера, и да настави да тражи и проналази нове начине за истраживање религије.

ЛИТЕРАТУРА

1. Kokovic, Dragan, *Prophets of the 'New Truth' (Sects and Cults)*, Facta Universitatis, Vol.1, No 6/2, 1999
<http://ban.junis.ni.ac.yu/Facta/pas/pas99spec/pas99s18.html>
2. Kurtz, Lester. (1995), *Gods in the Global Village*, Thousand Oaks, California: Pine Forge Press
3. Chryssides, George D, *New Religions Movements – Some Problems of Definition*, DISCUS, Web edition
<http://www.unimarburg.de/fb03/religionswissenschaft/journal/diskus/chryssides.html>
4. Chryssides, George D, *New Religions and the Internet*, DISCUS Vol. 4, No2, 1996
http://www.uni-marburg.de/fb03/religionswissenschaft/journal/diskus/chryssides_3.html
5. Timothy, Oliver, *Why the Cults are Growing*, The Watchman Expositor
<http://www.watchman.org/growing.htm>
6. Melton, Gordon J, *The Rise of the Study of New Religions*, CESNUR
http://www.cesnur.org/testi/bryn/br_melton.htm
7. *Flowering of Cults in the 20th Century*
<http://www.americanreligion.org/cultwtch/20thcen.html>
8. Hostetter, Jacques, *New Religious Movements: A Factor of Division or Unity*
<http://www.religiousfreedom.com/conference/Germany/hostetter.htm>
9. Ђорђевић, Драгољуб Б., *Пророци "нове истине": секте и култови*, Ниш: ЈУНИР и Друштво за унапређење и заштиту менталног здравља деце и омладине

Marijana Filipović, Niš

WHY PEOPLE JOIN NEW RELIGIOUS MOVEMENTS?

Summary

This paper deals with the problem of joining new religious movements. According to the data obtained from research projects conducted in the United States of America, new religious movements became very attractive not only to people who used to belong to so-called universal religions, but also to those who were not confessionally determined. Such a situation provoked reaction not only from almost all religious groups, but also from the public. The cause is being searched in different things. From the point of view of this paper, new religious movements are successful in recruiting new members because of their open attitude towards potential members as well as because of their positive orientation towards achievements of the modern times. Moreover, new religious movements especially nourish "individual approach" as one of the most successful ways for expansion. These assumptions were put on check through the comparative analysis of two Internet presentations: the official site of Church of Scientology and the site called "Catholic on line", one of the official sites of the Catholic Church.

Key words: new religious movements, joining the movement, self-presentation, Internet, Scientology, Catholic Church, candor, "individual approach", modern.